

Arhitectura fericirii

Alain de Botton

Traducere din limba engleză
de Ema Stere

Cuprins

I. Semnificația arhitecturii	9
II. În ce stil să construim?	27
III. Clădiri care vorbesc	77
IV. Case ideale	105
V. Virtuțile clădirilor	169
VI. Promisiunea unui câmp	251

1.

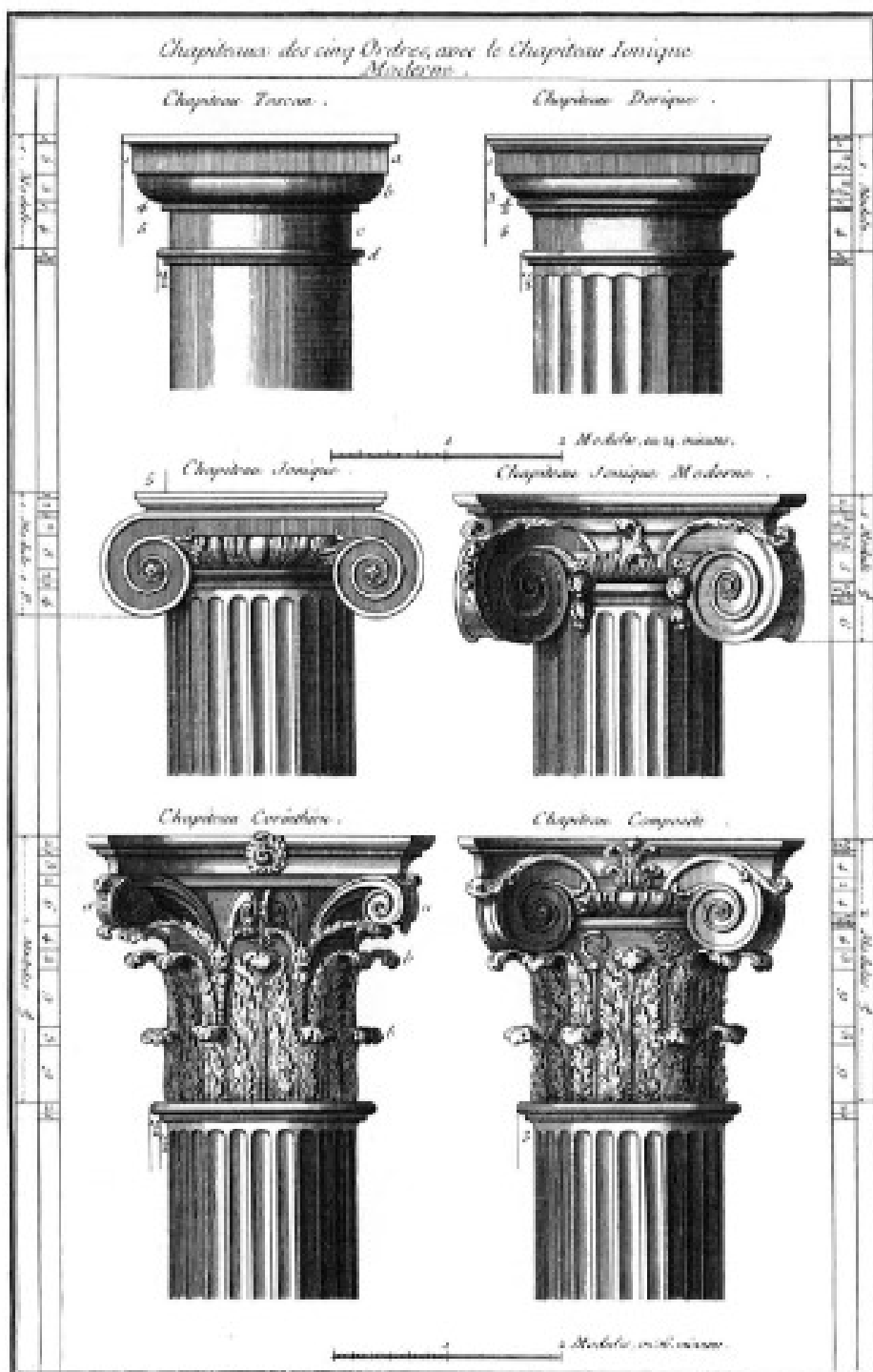
Cum se definește o clădire frumoasă? A fi modern înseamnă să consideri că o asemenea întrebare este ciudată și probabil fără răspuns, din moment ce însăși noțiunea de frumusețe pare, astăzi, un concept sortit să declanșeze dezbateri sterile și puerile. Cum poate pretinde cineva că știe ce este atrăgător? Cum poate cineva să fie judecătorul a diferite stiluri, ce pretind lucruri asemănătoare, ori să apere o anumită alegere, opusă gustului celorlalți? Considerată, cândva, principala sarcină a arhitectului, crearea frumuseții este un subiect ce s-a evaporat, discret, din discuțiile profesionale serioase, pentru a deveni un imperativ personal confuz.

2.

Pe vremuri, a ști să construiești frumos nu părea un lucru atât de greu. Pentru o perioadă discontinuă de peste o mie de ani din istoria Occidentului, o clădire frumoasă însemna o clădire clasică, o structură cu fronton de templu, cu coloane decorate, proporții repetitive și fațadă simetrică.

Grecii au conceput stilul clasic, romanii l-au copiat și l-au dezvoltat și, după o absență de o mie de ani, el a fost redescoperit de clasele educate ale Renașterii italiene. Din peninsula, clasicismul s-a răspândit spre nord și spre vest, a căpătat accente locale și a fost articulat în noi materiale. Au apărut clădiri clasice la mari depărtări – în Helsinki și Budapesta, Savannah și St. Petersburg. O anumită sensibilitate a fost aplicată interioarelor, scaunelor și plafoanelor clasice, paturilor și căzilor de baie.

Deși istoricii tind să fie interesați mai ales de diferențele dintre variațiile de clasicism, cele mai izbitoare sunt, în fond, similaritățile. Timp de sute de ani au existat păreri aproape unanime despre cum trebuie construită o fereastră sau o ușă, cum trebuie fasonate coloanele și frontoanele, cum să se facă legătura dintre camere și holuri și cum să se lucreze fierul forjat și stucaturile – păreri care au fost codificate de învățații arhitecți ai Renașterii, pentru a fi popularizate în cărți dedicate constructorilor obișnuiți.

Reguli pentru coloanele dacice:

Planșă arhitecturală din Denis Diderot (coordonator), *Encyclopédie*, 1780

Un exemplu mare al arhitecturii neoclasiciste
John Wood cel Bătrân, Queen Square – lucrarea nordică, Bath, 1736

Stânga: Arcul lui Constantin, Roma, *cca* 315 î.H.

Dreapta: Robert Adam, relevaia spate, Kedleston Hall, 1765

Acest consens era atât de puternic, încât orașe întregi au atins deplina unitate stilistică pe o succesiune de scuaruri și bulevarde. Un limbaj estetic ce datează încă de pe vremea Templului lui Apollo din Delfi a sfârșit prin a împodobi căminele unor contabili din Edinburgh și ale unor avocați din Philadelphia.

Puțini dintre arhitecții clasici și puțini dintre clienții lor simțeau vreo dorință de originalitate. Ceea ce conta era fidelitatea față de canon; repetiția constituia norma. Când Robert Adam a proiectat Kedleston Hall (1765), a fost pentru el un prilej de mândrie să includă o reproducere exactă a Arcului lui Constantin (*cca* 315) în centrul relevului spate. Clădirca High School din Edinburgh (1825), creată de Thomas Hamilton, construită din gresie sumbru-cenușie de Craigleith, stătea sub cerul funerar al Scoției și avea acoperișul susținut de piloni de oțel – însă era preamărită mai ales pentru că imita fidel forma Templului Doric din Partenonul atenian (*cca* 438 î.H.). Proiectând Campusul Universității din Virginia, Charlottesville (1826), Thomas Jefferson a citat fără rușine Templul roman al Fortunei Virilis (*cca* 100 î.H.) și Băile lui Dioclețian (302 d.H.), în timp ce noua primărie din Birmingham (1832) de Joseph

Stânga: Maison Carrée, Nîmes, *cca* 130 d.H.

Dreapta: Joseph Hansom, Primărie, Birmingham, 1832

Hansom, instalată în mijlocul unui oraș industrial, reproduce în detaliu un edificiu roman: Maison Carrée din Nîmes (*cca* 130 d.H.).

Așadar, dacă printr-o minune contemporanii împăratului roman Marc Aureliu s-ar fi trezit din morți în perioada modernă timpurie, părerile lor despre arhitectură nu ar fi fost zdruncinate în fața noii lumi făcute de mâna omului, cel puțin în ceea ce privește aspectul exterior.

3.

Și în privința caselor mai simple și mai ieftine exista un consens privind modul cel mai potrivit de a construi, deși aici canonul nu era rezultatul vreunei viziuni culturale comune, ci al unei sume de limitări.

Prima dintre acestea era clima și, în absența unei tehnologii disponibile care să-i facă față, exista, de obicei, o gamă îngustă de opțiuni privind felul cel mai convenabil de a ridica un perete, de a îmbina un acoperiș sau de a realiza o fațadă. Costul transportării materialelor pe o distanță semnificativă limita, la rândul lui, paleta stilistică, forțând majoritatea proprietarilor să se mulțumească cu piatra, lemnul sau argila aflate la îndemână. Se călătorea cu dificultate, fapt ce împiedica răspândirea

cunoștințelor privind metodele alternative de a construi. Costul ridicat al tiparului făcea ca puțini oameni să vadă, măcar în poze, cum arătau casele în alte părți ale lumii (ceea ce explică de ce, în atâtea exemple de artă religioasă timpurie din țările nordice, Isus este înfățișat ca fiind născut într-un castel).

Limitările impuneau puternice identități arhitecturale locale. Pe o anumită rază, toate casele erau construite dintr-un anumit material aflat în zonă, material care-și ceda ubicuitatea în favoarea altuia, de cealaltă parte a unui râu sau a unui lanț muntos. În consecință, o casă obișnuită din Kent putea fi deosebită dintr-o ochire de una din Cornwall, așa cum o fermă din Jura nu semăna cu una din Engadin. În cele mai multe cazuri, casele continuau să fie construite așa cum fuseseră construite întotdeauna, folosindu-se ce se găsea în regiunea respectivă, cu o deplină lipsă de conștiință estetică, proprietarii mulțumindu-se cu satisfacția modestă de a-și fi permis un acoperiș deasupra capului.

4.

Apoi, în primăvara lui 1747, un tânăr efeminat, care iubea luxul, gulerele de dantelă și bârfa, a cumpărat fosta căsuță a unui vizitiu, împreună cu un teren de 40 de acri aflat la Twickenham, pe râul Tamisa, și s-a apucat să construiască el însuși o vilă care a complicat grav concepția majorității privind modul în care trebuie să arate o casă frumoasă.

Existau o mulțime de arhitecți care i-ar fi putut asigura lui Horace Walpole, fiul cel mai mic al lui Sir Robert, prim-ministrul britanic, o clădire convențională pentru noua lui moșie – un conac în stilul lui Palladio, care să semene poate cu cel al tatălui său, Houghton Hall, aflat în nordul coastei, la Norfolk. Dar în arhitectură, ca și în vestimentație, conversație și alegerea profesiei, Walpole se mândrea cu originalitatea lui. În ciuda unei educații clasice, era interesat mai ales de perioada medievală, care-l încânta cu iconografia sa de mănăstiri în ruine, nopți cu lună, cimitire și

Pușini vechi au văluri, multor în gaze, cum arătau casele în alte părți ale lumii:
Smallhythe Place, Tenterden, Kent, începutul secolului al XVI-lea

O veastă concepție privind frumusețea domestică
Horace Walpole, Strawberry Hill, Twickenham, 1750–1792

(mai ales) cavaleri în armură. Walpole a decis așadar să-și construiască prima casă gotică din lume.

Dat fiind că nimeni înaintea lui nu încercase să aplice idiomul ecleziastic al Evului Mediu într-un context domestic, Walpole a trebuit să dea dovadă de imaginație. Și-a modelat șemineul după monumentul funerar al Arhiepiscopului Bouchier, aflat în Catedrala Canterbury, rafturile

Galeria lungă, Strawberry Hill

bibliotecii sale imitau cavoul lui Aymer de Valencia din Catedrala Westminster, iar pentru tavanul sălii principale s-a inspirat din compartimentele în formă de trifoi și rozetele ce împodobesc capela abației lui Henric al VII-lea.

Când totul a fost gata, dat fiind că temperamentul nu-i îngăduia să-și țină sub tăcere realizările, Walpole și-a invitat toți cunoscuții – printre

Cea mai nobilă și mai salutară arhitectură cu parietul.
Imre Steindl, Clădirea Parlamentului, Budapesta, 1904

care multe persoane de vază și mulți membri ai aristocrației locale – să facă un tur. Mai mult, a emis bilete de intrare pentru publicul larg.

În urma acestei vizite, mulți dintre musafirii uimiți au început să se întrebe dacă nu ar fi trebuit să îndrăznească, la rândul lor, să abandoneze stilul clasic în favoarea celui gotic. Moda a început cu destulă timiditate, prin construirea câte unei vile pe malul mării sau în vreo zonă suburbană, pentru ca, în câteva decenii, să se producă o revoluție a gusturilor care avea să zdruncine din temelii premisele pe care se clădise consensul cu privire la stilul clasic. Clădiri gotice au început să apară întâi în Marea Britanie, apoi pe tot cuprinsul Europei și în America de Nord. Depășindu-și condiția de toană a unui diletant, stilul a căpătat atâta seriozitate și prestigiu arhitectonic, încât cam la 50 de ani după ce Walpole îl aplicase pentru prima oară la Strawberry Hill, apărătorii goticului puteau să pretindă – ca și cei ai clasicului, înaintea lor – că aceasta era cea mai nobilă și mai adecvată arhitectură cu putință, o alegere naturală pentru clădirile particulare, parlamentele și universitățile marilor națiuni.

5.

Aceiași factori care au încurajat renașterea goticului – o mai pronunțată conștiință a istoriei, îmbunătățirea transporturilor, o clientelă nouă și dornică de varietate – aveau să stârncască, în scurtă vreme, curiozitatea privind stilurile arhitectonice ale altor epoci și ale altor zone geografice. Pe la începutul secolului al XIX-lea, în majoritatea țărilor occidentale, oricine se apuca să-și construiască o casă avea la dispoziție o paletă fără precedent de opțiuni privind înfățișarea acesteia.

Arhitecții se lăudau că sunt în stare să creeze case în stil indian, chinez, egiptean, islamic, tirolez sau al lui Iacob I, ori în orice combinații ale stilurilor menționate. Printre cei mai dibaci dintre noii experți era un englez pe nume Humphry Repton, care și-a câștigat reputația prezentându-le clienților nehotărâți desene ale numeroaselor opțiuni stilistice pe care le oferea.